

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ  
της 4ης Απριλίου 1995 \*

Στην υπόθεση C-348/93,

**Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπούμενη από τους Antonino Abate, κύριο νομικό σύμβουλο, και Vittorio Di Bucci, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

**Ιταλικής Δημοκρατίας**, εκπροσωπούμενης από τον καθηγητή Luigi Ferrari Bravo, διευθυντή της Υπηρεσίας Διπλωματικών Διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον Pier Giorgio Ferri, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Ιταλίας, 5, rue Marie-Adélaïde,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωρισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταργήσει και να αναζητήσει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τις αχρεωστήτως καταβληθείσες στον όμιλο Alfa Romeo ενισχύσεις, ανερχόμενες στο ποσό των 615,1 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών (LIT) πλέον τόκων υπερημερίας υπολογιζομένων από τον Σεπτέμβριο του 1991 μέχρι την ημέρα καταβολής του εν λόγω ποσού, και/ή να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή τα προς τούτο ληφθέντα μέτρα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την απόφαση 89/661/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 31ης Μαΐου 1989, σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την Ιταλική Κυβέρνηση στην επιχείρηση Alfa Romeo (τομέας αυτοκινήτων οχημάτων) (ΕΕ L 394, σ. 9).

\* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

## ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, F. A. Schockweiler (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, D. A. O. Edward και J.-P. Puissochet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs

γραμματέας: Lynn Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 1994,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Φεβρουαρίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

### Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 7 Ιουλίου 1993, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, προσφυγή με αίτημα να αναγνωρισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταργήσει και να αναζητήσει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τις αχρεωστήτως καταβληθείσες στον όμιλο Alfa Romeo ενισχύσεις, ανερχόμενες στο ποσό των 615,1 δισεκατομμυρίων ΛΙΤ πλέον τόκων υπερημερίας υπολογιζομένων από τον Σεπτέμβριο του 1991 μέχρι την ημέρα καταβολής του εν λόγω ποσού, και/ή να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή τα προς τούτο ληφθέντα μέτρα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την απόφαση 89/661/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 31ης Μαΐου 1989, σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την Ιταλική Κυβέρνηση στην επιχείρηση Alfa Romeo (τομέας αυτοκινήτων οχημάτων) (ΕΕ L 394, σ. 9, στο εξής: απόφαση).

- 2 Με την απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι ενισχύσεις που χορήγησε η Ιταλική Κυβέρνηση στον όμιλο Alfa Romeo υπό τη μορφή εισφορών κεφαλαίου, συνολικού ποσού 615,1 δισεκατομμυρίων LIT, μέσω των κρατικών εταιριών holding IRI και Finmeccanica, ήταν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, διότι είχαν χορηγηθεί κατά παράβαση των κανόνων διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης και δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις παρεκκλίσεως που προβλέπονται από το άρθρο 92, παράγραφος 3 (άρθρο 1). Η Επιτροπή αποφάσισε ότι η Ιταλική Κυβέρνηση όφειλε να καταργήσει τις εν λόγω ενισχύσεις και να ζητήσει την επιστροφή τους από τη Finmeccanica εντός δύο μηνών από της κοινοποίησης της αποφάσεως. Σε περίπτωση μη επιστροφής της ενισχύσεως εντός της προθεσμίας αυτής, η λαβούσα τις ενισχύσεις εταιρία όφειλε επίσης να καταβάλει τόκους υπερημερίας (άρθρο 2). Η Ιταλική Κυβέρνηση έπρεπε να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από της κοινοποίησης της αποφάσεως, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτήν (άρθρο 3).
- 3 Το ποσό των 615,1 δισεκατομμυρίων LIT απετελείτο από επιχορηγήσεις από τον προϋπολογισμό, ποσού 206,2 δισεκατομμυρίων LIT, τις οποίες η Ιταλική Κυβέρνηση παρέσχε στην IRI για την αναδιάρθρωση του κεφαλαίου της Alfa Romeo, και από ποσό 408,9 δισεκατομμυρίων LIT το οποίο κατέβαλε η Finmeccanica στην Alfa Romeo, προερχόμενο από ομολογιακά δάνεια συναφθέντα από την IRI, βάσει νόμου που την εξουσιοδοτεί να εκδίδει έντοκα ομόλογα εξοφλητέα από το Δημόσιο.
- 4 Με την απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-305/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1991, σ. I-1603), το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής.
- 5 Η Ιταλική Κυβέρνηση, αφού κλήθηκε επανειλημμένως από την Επιτροπή να εκτελέσει την απόφαση και να της γνωστοποιήσει τα προς τούτο ληφθέντα μέτρα, πληροφόρησε την Επιτροπή στις 13 Μαρτίου 1992 ότι η Finmeccanica θεωρείται ως η λαβούσα τις ενισχύσεις εταιρία, δεδομένου ότι αποτελεί εταιρία holding στην οποία ανήκε η Alfa Romeo κατά τον κρίσιμο χρόνο και ότι θα επιστρέψει τις ενισχύσεις αυτές πλέον των γεγενημένων τόκων στην κρατική εταιρία holding IRI.

6 Με έγγραφο της 26ης Ιουνίου 1992, η Επιτροπή πληροφόρησε την Ιταλική Κυβέρνηση ότι έπρεπε να ζητήσει, όχι μόνον την επιστροφή των ενισχύσεων από τη Finmeccanica στην IRI, αλλά και την καταβολή τους στο Ιταλικό Δημόσιο.

7 Στις 12 Φεβρουαρίου 1992 οι ιταλικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι η Finmeccanica είχε επιστρέψει στην IRI 719,1 δισεκατομμύρια LIT, στα οποία περιλαμβάνονταν το κεφάλαιο των 615,1 δισεκατομμυρίων LIT και τόκοι ύψους 104 δισεκατομμυρίων LIT. Στο κεφάλαιο περιλαμβάνονταν η εισφορά κεφαλαίου 206,2 δισεκατομμυρίων LIT και το ποσό των 408,9 δισεκατομμυρίων LIT που είχε παράσχει η IRI από τα ομολογιακά δάνεια εις βάρος του Δημοσίου. Η Ιταλική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι ο νόμος περί δημοσίων οικονομικών του 1991, υπ' αριθμ. 405, της 29ης Δεκεμβρίου 1990 [GURI (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ιταλικής Δημοκρατίας) αριθ. 303 της 31ης Δεκεμβρίου 1990], κατάργησε την υποχρέωση καταβολής στην IRI ποσού 1,269 τρισεκατομμυρίων LIT για τις ομολογίες που εξέδωσε η IRI.

8 Προς στήριξη της προσφυγής της, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η Ιταλική Δημοκρατία παρέβη το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, διότι δεν προέβη στην αναζήτηση των ενισχύσεων εντός της δέμηνης προθεσμίας από της κοινοποιήσεως της αποφάσεως, διότι υπολόγισε εσφαλμένως τους τόκους και παρέλειψε να ζητήσει την επιστροφή των ενισχύσεων από την IRI στο Ιταλικό Δημόσιο.

### **Επί του παραδεκτού της προσφυγής**

9 Η Ιταλική Δημοκρατία προβάλλει ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής κατά το μέτρο που σκοπεύεται η διαπίστωση της μη εκπληρώσεως της υποχρεώσεως περί επιστροφής των ενισχύσεων από την IRI στο Ιταλικό Δημόσιο, η οποία δεν απορρέει από την απόφαση. Εξάλλου, η προσφυγή δεν περιέχει, κατά παράβαση του άρθρου 38, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, τη συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών περί του ότι η παράλειψη αναζητήσεως των ενισχύσεων από την IRI αντιβαίνει στην απόφαση.

- 10 Διαπιστώνεται συναφώς ότι η Επιτροπή περιορίζεται να υποστηρίξει ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση, της οποίας η προβαλλόμενη παράβαση αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας δίκης. Το ζήτημα αν η απόφαση επιβάλλει στην Ιταλική Δημοκρατία την υποχρέωση να αναζητήσει τις ενισχύσεις από την IRI εμπίπτει στην εξέταση του βασίμου της προσφυγής και δεν θίγει το παραδεκτό αυτής.
- 11 Εξάλλου, η προσφυγή περιέχει σαφή έκθεση των πραγματικών περιστατικών και των επιχειρημάτων της Επιτροπής, όπως απαιτεί το άρθρο 38, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας και η Ιταλική Κυβέρνηση είχε τη δυνατότητα να υποβάλει λεπτομερές υπόμνημα αντικρούσεως.
- 12 Συνεπώς, η ένσταση απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί.

### **Επί της μη εκτελέσεως της αποφάσεως**

- 13 Πρέπει να εξετασθούν διαδοχικά οι τρεις αιτιάσεις που προβάλλει η Επιτροπή.

*Αίτηση αντλούμενη από την παράλειψη αναζητήσεως των ενισχύσεων εντός της ταχθείσας προθεσμίας*

- 14 Η απόφαση προσδιόρισε με σαφήνεια την υποχρέωση της Ιταλικής Κυβερνήσεως να απαιτήσει την επιστροφή των ενισχύσεων εντός δίμηνης προθεσμίας από της κοινοποίησεως της αποφάσεως, η οποία έγινε στις 31 Ιουλίου 1989.

- 15 Όμως, μόλις στις 12 Φεβρουαρίου 1993 πληροφορήσαν οι ιταλικές αρχές την Επιτροπή για τις επιστροφές από τη Finmeccanica στην IRI.
- 16 Κατά παγία νομολογία, το μόνο μέσο άμυνας το οποίο μπορεί να επικαλεστεί ένα κράτος μέλος κατά προσφυγής λόγω παραβάσεως την οποία άσκησε η Επιτροπή βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, είναι αυτό που βασίζεται στην απόλυτη αδυναμία της ορθής εκτελέσεως της αποφάσεως (βλ. την πλέον πρόσφατη απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1995, C-349/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-343, σκέψη 12, και την παρατιθέμενη νομολογία).
- 17 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επίσης ότι το κράτος μέλος το οποίο, κατά την εκτέλεση αποφάσεως της Επιτροπής σχετικής με κρατικές ενισχύσεις, συναντά δυσχέρειες που δεν είχαν προβλεφθεί και δεν μπορούσαν να προβλεφθούν ή αντιλαμβάνεται ότι θα υπάρξουν συνέπειες που δεν είχε υπολογίσει η Επιτροπή, οφείλει να θέσει τα προβλήματα αυτά στην κρίση της Επιτροπής, προτείνοντας κατάλληλες τροποποιήσεις της επίμαχης αποφάσεως. Στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τον κανόνα που επιβάλλει στα κράτη μέλη και στα κοινοτικά όργανα αμοιβαίο καθήκον ειλικρινούς συνεργασίας, από το οποίο διαπνέεται συγκεκριμένα το άρθρο 5 της Συνθήκης, η Επιτροπή και το κράτος μέλος οφείλουν να συνεργασθούν καλόπιστα για να υπερπηδήσουν τις δυσκολίες, τηρουμένων πλήρως των διατάξεων της Συνθήκης και ιδίως εκείνων που αφορούν τις ενισχύσεις (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 13, και την παρατιθέμενη νομολογία).
- 18 Η Ιταλική Δημοκρατία δεν επικαλείται ούτε απόλυτη αδυναμία εκτελέσεως ούτε δυσχέρειες που δεν είχαν προβλεφθεί και δεν μπορούσαν να προβλεφθούν.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να κηρυχθεί βάσιμη η προσφυγή, καθόσον η Ιταλική Δημοκρατία δεν εκτέλεσε την απόφαση εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

*Αιτίαση αντλούμενη από τον εσφαλμένο υπολογισμό των τόκων υπερχημερίας*

- 20 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή διευκρίνισε, χωρίς να προβάλει αντίρρηση η καθής, ότι στο αιτητικό του δικογράφου της προσφυγής της ανέφερε εκ σφάλματος ότι οι τόκοι υπερχημερίας αρχίζουν να τρέχουν από τον Σεπτέμβριο του 1991 αντί από τον Σεπτέμβριο του 1989, τον οποίο ορθώς αναφέρει στο ιστορικό του εν λόγω δικογράφου. Η Επιτροπή υπογράμμισε ότι το ορθό είναι «1989».
- 21 Επισημαίνεται ότι, βάσει του άρθρου 2 της αποφάσεως, οι τόκοι πρέπει να υπολογισθούν από τη λήξη της δήμενης προθεσμίας από της κοινοποιήσεως της αποφάσεως στην κυβέρνηση, εν προκειμένω από τις 30 Σεπτεμβρίου 1989.
- 22 Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν αρνείται ότι υπολόγισε τους τόκους από τις 28 Φεβρουαρίου 1990, ημερομηνία λήξεως της δήμενης προθεσμίας από της δημοσιεύσεως της αποφάσεως στην Επίσημη Εφημερίδα.
- 23 Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι η προσφυγή είναι επίσης βάσιμη, κατά το μέτρο που η Επιτροπή προσάπτει στην Ιταλική Δημοκρατία ότι υπολόγισε εσφαλμένως τους τόκους υπερχημερίας.

*Αιτίαση αντλούμενη από την παράλειψη επιστροφής των ενισχύσεων από την IRI στο Ιταλικό Δημόσιο*

- 24 Για τη διερεύνηση της αιτιάσεως αυτής, πρέπει να εξετασθεί ο σκοπός της υποχρεώσεως αναζητήσεως των παρανόμων ενισχύσεων και το περιεχόμενο που προσδίδεται με την απόφαση στην υποχρέωση αυτήν.

- 25 Το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης προβλέπει συναφώς ότι, αν η Επιτροπή διαπιστώσει ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος ή με κρατικούς πόρους δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που η ίδια ορίζει.
- 26 Η υποχρέωση του κράτους να καταργήσει την ενίσχυση την οποία η Επιτροπή έκρινε ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά σκοπεί, κατά παγία νομολογία, στην επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (βλ. την απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92, C-279/92 και C-280/92, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 75, και την παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται εφόσον οι επίμαχες ενισχύσεις, αυξημένες ενδεχομένως με τόκους υπερημερίας, επιστραφούν από τον λαβόντα τις ενισχύσεις, εν προκειμένω τη Finmeccanica, στην IRI, δημόσιο οργανισμό διαχείρισης των κρατικών συμμετοχών. Με την επιστροφή αυτή, ο λαβών χάνει πράγματι το πλεονέκτημα του οποίου απολάμβανε στην αγορά σε σχέση με τους ανταγωνιστές του και επανέρχονται τα πράγματα στην προ της καταβολής κατάσταση.
- 28 Στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή, με το άρθρο 2 της αποφάσεως, ζήτησε μόνον από την Ιταλική Κυβέρνηση να καταργήσει τις ενισχύσεις και να ζητήσει από τη Finmeccanica να τις επιστρέψει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, καταβάλλοντας τόκους υπερημερίας μετά τη λήξη της προθεσμίας αυτής.
- 29 Μολονότι δεν αποκλείεται η χορήγηση κονδυλίων από το Δημόσιο σε δημόσιο οργανισμό όπως η IRI να συνιστά κρατική ενίσχυση, υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης, εντούτοις η Επιτροπή, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει, δεν διαπίστωσε με την απόφαση, ακολουθώντας την προβλεπόμενη από τη Συνθήκη διαδικασία, ότι η διάθεση κονδυλίων από το Δημόσιο προς την IRI συνιστά επίσης ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.



- 30 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να κριθεί αβάσιμη η προσφυγή κατά το μέτρο που η Επιτροπή προσάπτει στην Ιταλική Δημοκρατία ότι δεν ζήτησε την επιστροφή των ενισχύσεων από την IRI στο Ιταλικό Δημόσιο.

### **Επί της παραλείψεως γνωστοποιήσεως των μέτρων εκτέλεσεως της αποφάσεως**

- 31 Το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να εξετάσει το αίτημα περί καταδίκης της Ιταλικής Δημοκρατίας διότι δεν γνωστοποίησε στην Επιτροπή τα μέτρα εκτέλεσεως της αποφάσεως, δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία πράγματι δεν προέβη στην εκτέλεση καθ' εαυτή εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

- 32 Διαπιστώνεται, συνεπώς, ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη προβαίνοντας στην εκτέλεση της αποφάσεως εντός της ταχθείσας προθεσμίας και υπολογίζοντας εσφαλμένως τους τόκους υπερημερίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη.

### **Επί των δικαστικών εξόδων**

- 33 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα. Επειδή η καθής κατ' ουσίαν ηττήθηκε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

## ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

αποφασίζει:

- 1) **Η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταργήσει και να αναζητήσει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τις αχρεωστώως καταβληθείσες στον όμιλο Alfa Romeo ενισχύσεις, ανερχόμενες στο ποσό των 615,1 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών (LIT) πλέον τόκων υπερημερίας υπολογιζομένων από τις 30 Σεπτεμβρίου 1989 μέχρι την ημέρα καταβολής του εν λόγω ποσού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την απόφαση 89/661/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 31ης Μαΐου 1989, σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την Ιταλική Κυβέρνηση στην επιχείρηση Alfa Romeo (τομέας αυτοκινήτων οχημάτων).**
- 2) **Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.**
- 3) **Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Rodríguez Iglesias

Schockweiler

Mancini

Moitinho de Almeida

Murray

Edward

Puissochet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 4 Απριλίου 1995.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias